

KAJ TEMELJNE PRAVICE POMENIJO LJUDEM V EU?

POVZETEK

RAZISKAVA O TEMELJNIH PRAVICAH

2

Kako ljudje razmišljajo o človekovih pravicah in kaj vedo o njih

6

Pogledi na delovanje demokratične družbe in političnega udejstvovanja

12

Dobro upravljanje in korupcija v javnih službah

© Agencija Evropske unije za temeljne pravice, 2021

Reprodukcija je dovoljena z navedbo vira.

Za vsako uporabo ali reprodukcijo fotografij ali drugega gradiva, ki ni zaščiteno z avtorskimi pravicami Agencije Evropske unije za temeljne pravice, je treba pridobiti dovoljenje neposredno od imetnikov pravic.

Niti Agencija Evropske unije za temeljne pravice niti osebe, ki delujejo v njenem imenu, niso odgovorne za uporabo podatkov iz te publikacije.

Luxembourg: Urad za publikacije Evropske unije, 2021

Print	ISBN 978-92-9461-111-6	doi:10.2811/730	TK-01-20-642-SL-C
PDF	ISBN 978-92-9461-078-2	doi:10.2811/946301	TK-01-20-642-SL-N

Viri fotografij:

Naslovnica: © iStock/filadendron

Stran 5: © FRA

Stran 6: © iStock/Vladimir Vladimirov

Stran 10: © iStock/miodrag ignjatovic

Stran 11: (levo) © iStock/Chris Ryan; (desno) © iStock/Zolnerek

Stran 12: © iStock/notwaew

Stran 13: (levo) © iStock/Martinbowra; (desno) © iStock/urbazon

Stran 16: © iStock/mediaphotos

Evropska unija je zasnovana na demokratičnih vrednotah, vladavini prava in spoštovanju človekovih pravic. Vendar se v vsakdanjem življenju ljudi te vrednote ter razprave o temeljnih pravicah na ravni EU in držav članic morda zdijo oddaljene.

S tem v mislih je Agencija Evropske unije za temeljne pravice (FRA) raziskala, kako ljudje v praksi razmišljajo v zvezi s svojimi temeljnimi pravicami, kaj vedo o njih in kako jih doživljajo. Pridobljeni podatki predstavljajo obsežne in primerljive dokaze o teh vidikih.

Opomba o izrazoslovju

Izraz „temeljne pravice“ se v notranjem okviru EU uporablja za „človekove pravice“. V raziskavi je bil pri nekaterih vprašanih uporabljen izraz „človekove pravice“, saj so ga ljudje, ki so odgovarjali na vprašalnik, lažje razumeli. V tem povzetku sta oba izraza uporabljena kot zamenljiva.

V tem povzetku so predstavljena glavna spoznanja iz raziskave agencije FRA. Ta so v prvi vrsti namenjena obveščanju ustanov EU, vlad in ustanov držav članic ter zagovornikom človekovih pravic in organizacijam civilne družbe o mestu, ki ga – na podlagi razmišljanj in izkušenj ljudi – v družbah EU zasedajo človekove pravice.

Spoznanja so pomembno čtivo za tiste, ki verjamejo v oblikovanje politik, ki je podprto z dokazi in ki poteka „od spodaj navzgor“. Tisti, katerih delo vključuje temeljne pravice, lahko podatke uporabijo za obveščanje in preizpraševanje lastnih predpostavk o tem, kako javnost razmišlja in kaj doživlja.

Izsledki so lahko tudi podlaga za ukrepe na področju temeljnih pravic in se lahko – nenazadnje – uporabijo za doseganje pozitivnega vpliva na uveljavljanje pravic v praksi.

Raziskava o temeljnih pravicah: ključna dejstva

Pri raziskavi o temeljnih pravicah so bili podatki zbrani v 29 državah: 27 državah članicah EU, Združenem kraljestvu (ki je bilo v času zbiranja podatkov še država članica EU) in Severni Makedoniji (edini državi nečlanici EU, ki je imela v času priprave raziskave status opazovalke pri agenciji FRA).

Skupno so pri raziskavi zbrali podatke 34 948 anketirancev. V vsaki državi je sodelovalo toliko anketirancev, kolikor je znašal reprezentativni vzorec (to število se je gibalo med nekaj tisoč v večini držav in približno tri tisoč v Franciji in Nemčiji).

Raziskava o temeljnih pravicah je bila v Avstriji, na Danskem, v Estoniji, na Finskem, v Franciji, Luksemburgu, Nemčiji, na Nizozemskem, Švedskem in v Združenem kraljestvu izvedena prek spleta. V drugih državah so anketarji stopili v stik z anketiranci osebno. Razgovori so potekali med januarjem in oktobrom 2019.

Rezultati so reprezentativni na ravni EU in za vsako posamezno državo ter vključujejo osebe, starejše od 16 let, s stalnim prebivališčem v državi, v kateri so sodelovali v raziskavi.

KAKO LJUDJE RAZMIŠLJAJO O ČLOVEKOVIH PRAVICAH IN KAJ VEDO O NJIH

Večina ljudi meni, da so človekove pravice pomembne za ustvarjanje pravičnejše družbe, čeprav socialno zapostavljene osebe redkeje menijo, da jim človekove pravice koristijo.

MNENJE AGENCIJE FRA ŠT. 1

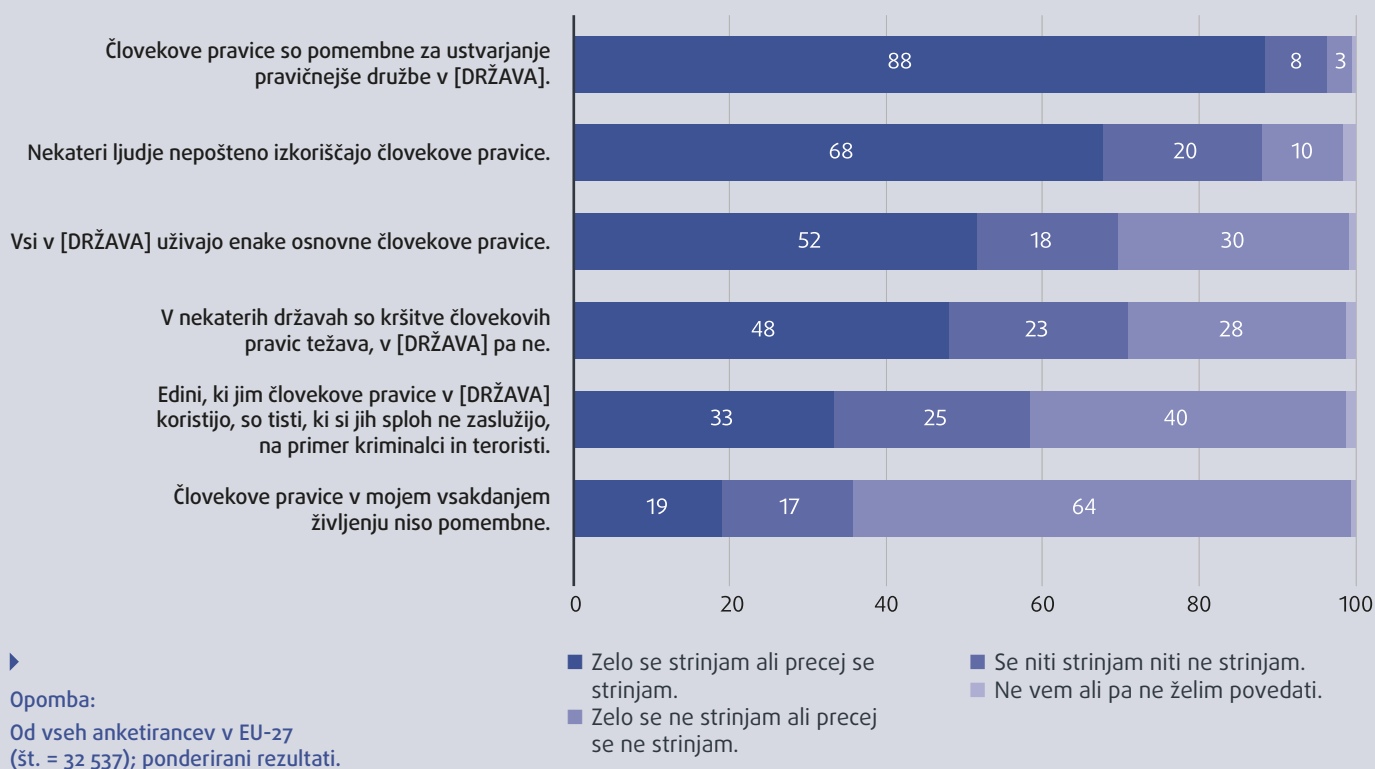
Evropska unija in njene države članice morajo sprejeti ciljno usmerjene ukrepe za to, da bodo tisti, ki se težko preživljajo in ki pogosteje menijo, da vsi ne uživajo enakih osnovnih človekovih pravic, bolje obveščeni o teh pravicah in o tem, kako jih uveljavljati. Uvesti morajo tudi ukrepe za izboljšanje ozaveščenosti o pravicah pri ljudeh z nižjo stopnjo izobrazbe. Države članice EU, ki uvajajo tovrstne ukrepe na nacionalni ravni, morajo razmisliti o uporabi razpoložljivih mehanizmov financiranja EU in o vključitvi ustreznih nacionalnih akterjev, zlasti nacionalnih ustanov za človekove pravice, organov za enakopravnost in uradov varuhov človekovih pravic.

Takšni ukrepi morajo vključevati prizadevanja za obveščanje o temeljnih pravicah, do katerih so ljudje upravičeni, promoviranje teh pravic in zagotavljanje dostopa do njih. Države članice bi lahko raziskale različne forume in kanale za učinkovito obveščanje o pravicah, pri čemer bi v tesnem sodelovanju z organizacijami civilne družbe ciljale na točno določene družbene skupine in poleg tradicionalnih medijev začele uporabljati tudi družbena omrežja.

- ★ Skoraj devet od desetih ljudi (88 %) v EU meni, da so človekove pravice pomembne za ustvarjanje pravičnejše družbe v njihovi državi. Ta odstotek sega od „nizkega“ (76 %) na Madžarskem, do „visokega“ (96 %) na Malti. Poleg tega se skoraj dve tretjini (64 %) ljudi ne strinja z izjavo, ki pravi, da „človekove pravice v mojem vsakdanjem življenju niso pomembne“. To kaže, da ljudje v EU na splošno menijo, da imajo lahko človekove pravice v njihovem življenju uporabno in pomembno vlogo.
- ★ Hkrati skoraj sedem od desetih Evropejcev (68 %) meni, da nekateri neupravičeno izkoriščajo prednosti človekovih pravic. Tretjina (33 %) se strinja z izjavo, da so „edini, ki jim človekove pravice koristijo, tisti, ki si jih ne zaslužijo, na primer kriminalci in teroristi“.
- ★ Rezultati kažejo povezavo med dohodkom ljudi in njihovo stopnjo izobrazbe z njihovim pogledom na človekove pravice. Tisti, ki navajajo, da s prihodki gospodinjstva težko shajajo (kar pomeni, da težko plačajo za osnovne potrebščine), in tisti, pri katerih je najvišja zaključena stopnja izobrazbe osnovna šola ali še to ne, bodo redkeje menili, da vsi v njihovi državi uživajo enake človekove pravice. Poleg tega so tudi mnenja, da nekateri človekove pravice nepošteno izkoriščajo.
- ★ Med tistimi, ki se težko preživljajo, se jih na primer 44 % strinja z izjavo, da so „edini, ki jim človekove pravice koristijo, tisti, ki si jih ne zaslužijo, na primer kriminalci in teroristi“. Med tistimi, ki se s svojim trenutnim dohodkom zlahka preživljajo, se jih za primerjavo s to izjavo strinja 27 %. Poleg tega se v primerjavi s 27 % tistih, starih od 16 do 29 let, s to izjavo strinja 38 % starejših ljudi – starih 65 let in več. Med osebami s hudimi dolgotrajnimi omejitvami pri vsakdanjih dejavnostih, kot so invalidi ali ljudje s kroničnimi zdravstvenimi težavami, se jih z izjavo strinja 43 %, med tistimi brez tovrstnih omejitev pa se jih z njo strinja 32 %.

- ★ V 11 od 27 držav članic EU se jih 50 % ali več zelo strinja z izjavo, da v njihovi državi kršitve človekovih pravic v resnici niso težava, temveč nekaj, kar se dogaja „drugje“.
- ★ Z razčlenitvijo rezultatov na družbeno-demografske značilnosti se pokaže, da se ljudje, ki se „težko“ ali „zelo težko“ preživljajo, redkeje strinjajo (ali zelo strinjajo) s trditvijo, da v njihovi državi kršitve človekovih pravic v resnici niso težava: s tem se jih strinja 43 %, med tistimi, ki se preživljajo „zlahka“ ali „zelo zlahka“, pa se jih z njo strinja 54 %. Prav tako so k izražanju tega mnenja bolj kot ženske (44 %) nagnjeni moški (52 %).

SLIKA 1: POGLEDI NA IZBRANE VIDIKE ČLOVEKOVIH PRAVIC (EU-27, %)

Vir: FRA, *Fundamental Rights Survey 2019 (Raziskava o temeljnih pravicah 2019)* [Zbiranje podatkov v sodelovanju z ustanovami CBS (NL), CTIE (LU) in Statistics Austria (AT)]

V skladu z novo strateško agendo za EU za obdobje 2019–2024¹ je ključna prednostna naloga EU – poleg „pravičnega prehoda“ na zeleno trajnostno prihodnost² – vzpostavitev pravične in socialne Evrope z uvedbo evropskega stebra socialnih pravic³. V luči teh zavez pa brezposelnost ter življenje v revščini in socialni izključenosti ogrožata popolno uživanje pravic.

„Na splošno je Estonija država, v kateri se človekove pravice spoštujejo, po mojem mnenju pa je težava v tem, da se ljudje z nizkimi dohodki (upokojenci, invalidi) težko preživljajo.“

(Moški, starost med 16 in 29 let, anketiranec v raziskavi, Estonija)

¹ Evropski svet (2019), *Nova strateška agenda za obdobje 2019–2024*.

² Glej Evropska komisija (2020), *„Launching the Just Transition Mechanism – for a green transition based on solidarity and fairness“ (Vzpostavitev mehanizma pravičnega prehoda – za zeleni prehod, ki temelji na solidarnosti in pravičnosti)*.

³ Evropski parlament, Svet Evropske unije, Evropska komisija, *Medinstitucionalna razglasitev evropskega stebra socialnih pravic*, Bruselj, 13. december 2017 (UL C 428, 13.12.2017, str. 10). **Evropski steber socialnih pravic** zajema dvajset načel, ki državljanom EU prinašajo nove in učinkovitejše pravice. Vključuje tri glavna ključna področja: spodbujanje enakih možnosti in dostopa do trga dela, poštenih delovnih pogojev ter socialne zaščite in vključenosti (v načelu 3, ki govori o enakih možnostih, je navedeno, da ima vsakdo pravico do enakega obravnavanja in enakih možnosti v zvezi z zaposlitvijo, socialno zaščito, izobraževanjem ter dostopom do blaga in storitev, ki so na voljo javnosti).

Listina Evropske unije o temeljnih pravicah je neposredno pomembna za izvajanje prava EU, več pravic, ki so navedene v njej, pa bo v zvezi z najbolj socialno in ekonomsko marginaliziranimi skupinami v EU težko uveljaviti, kar je mogoče razbrati iz odgovorov na več vprašanj v raziskavi. Pomembnih je več pravic iz Listine. Če jih naštejemo le nekaj, so med njimi človekovo dostojanstvo (člen 1), svoboda izbire poklica in pravica do dela (člen 15), enakost spolov (člen 23), nediskriminacija (člen 21), socialna varnost in socialna pomoč (člen 34), zdravstvo (člen 35) ter svoboda gibanja in prebivanja (člen 45).

Ob pregledu rezultatov raziskave je pomembna tudi pravica dostopa do sodnega varstva (člen 47 Listine). Pravica dostopa do sodnega varstva je ogrožena, če ljudje – zlasti tisti iz marginaliziranih skupin, kot so skupine, ki se finančno ne morejo „prebijati iz meseca v mesec“ – dojemajo zavore in ravnovesja sistema kot „tuja“ svojemu vsakdanjemu življenju, v katerem ni znanja o pravicah in o tem, kako dostopati do njih.

Poznavanje Listine EU o temeljnih pravicah je slabše kot pri drugih mednarodnih instrumentih človekovih pravic in je odvisno od stopnje izobrazbe, ki jo je dosegla oseba.

MNENJE AGENCIJE FRA ŠT. 2

Glede na sklepe Sveta Evropske unije o Listini iz leta 2019 morajo države članice EU razmisliti, kako čim bolje predložiti javnosti „dostopne informacije“ o temeljnih pravicah, vpisanih v Listino. To bi pomenilo tudi podporo nacionalnim akterjem na področju človekovih pravic pri njihovih prizadevanjih za spodbujanje osveščanja in izboljšanje izvajanja Listine.

Pri ozaveščanju o Listini mora EU podpirati redno izmenjavo informacij o praksah in pridobljenih spoznanjih med državami članicami EU, da bi dosegli boljšo ozaveščenost in poznavanje Listine, zlasti v državah članicah, v katerih je raziskava o temeljnih pravicah pokazala, da so te ravni nižje. To je mogoče storiti v okviru obstoječe zaveze k izvedbi letnega dialoga o Listini na ravni delovne skupine Sveta za temeljne pravice, državljanske pravice in prosto gibanje oseb (skupine FREMP).

- ★ Za Listino EU o temeljnih pravicah je že slišala ena od dveh oseb (53 %). Za Listino je slišalo manj ljudi kot za Evropsko konvencijo o človekovih pravicah (EKČP) in Splošno deklaracijo o človekovih pravicah.

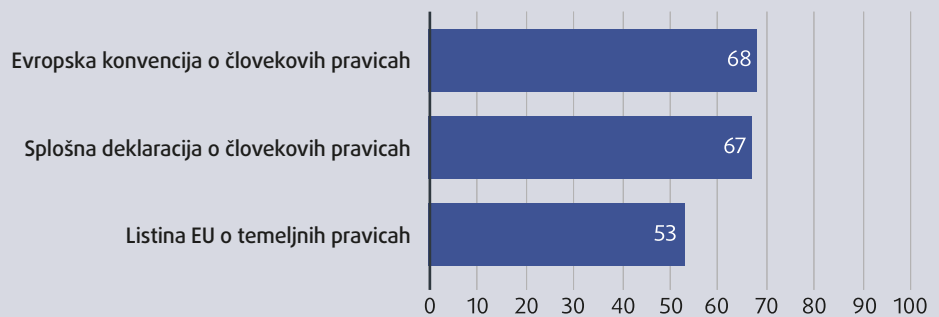
Ta ugotovitev je bila morda pričakovana, saj EKČP šteje že več kot sedemdeset let, Listina EU o temeljnih pravicah pa je bila sprejeta pred dvajsetimi leti in je v primerjavi z njo „mlada“. Vendar podatki kažejo, da je vrzel med ozaveščenostjo ljudi o Listini in EKČP najmanjša v tistih državah, ki so se Svetu Evrope pridružile v 90. letih 20. stoletja in v katerih je EKČP veljala manj časa.

- ★ Ljudje z nižjo stopnjo izobrazbe so redkeje slišali za katerega koli od treh mednarodnih instrumentov o človekovih pravicah, o katerih so bili vprašani v raziskavi: Splošni deklaraciji o človekovih pravicah, EKČP in Listini EU o temeljnih pravicah.
- ★ Med drugimi družbeno-demografskimi značilnostmi, ki so poleg izobrazbe povezane s slabšo ozaveščenostjo o instrumentih za človekove pravice, o katerih so bila zastavljena vprašanja v raziskavi, so tudi težave pri preživljanju s trenutnimi prihodki gospodinjstva, višja starost (65 let in več) in brezposelnost ali status upokojenca.

Listina je eden od najsodobnejših in najboljšežnjih pravno zavezujočih instrumentov za človekove pravice. Njena pravna vrednost je enaka vrednosti, ki jo imajo Pogodbe Evropske unije (PEU). V členu 51 Listine se od EU in držav članic, ko delujejo v okviru prava EU, zahteva, da spoštujejo pravice, upoštevajo načela in spodbujajo uporabo določb Listine. S **sklepi Sveta EU o Listini iz leta 2019** so države članice pozvane k dejavnostim za osveščanje in usposabljanje o Listini med ključnimi akterji na področju človekovih pravic ob sočasnem priznavanju vloge, ki jo ima pri tem agencija FRA. V sklepih Sveta je poudarjen tudi pomen, ki ga ima predložitev dostopnih informacij o pravicah, vpisanih v Listino, „splošni javnosti“.

SLIKA 2: OZAVEŠČENOST O KLJUČNIH INSTRUMENTIH ZA ČLOVEKOVE PRAVICE (EU-27, %)

►
Opomba:
Odgovori vseh anketirancev v EU-27, ki so izpolnili del vprašalnika, ki se nanaša na ozaveščenost o pravicah in odgovornosti (št. = 24 354); ponderirani rezultati.

Vir: FRA, *Fundamental Rights Survey 2019 (Raziskava o temeljnih pravicah 2019)* [Zbiranje podatkov v sodelovanju z ustanovami CBS (NL), CTIE (LU) in Statistics Austria (AT)]

POGLEDI NA DELOVANJE DEMOKRATIČNE DRUŽBE IN POLITIČNEGA UDEJSTVOVANJA

Pomen, ki ga mladi pripisujejo različnim vidikom delovanja demokratičnih družb, o katerih so bili vprašani v raziskavi, je manjši kot pri starejših.

MNENJE AGENCIJE FRA ŠT. 3

Za spodbujanje vključevanja mladih v delovanje demokratične družbe kot ključnega stebra uživanja temeljnih pravic morajo Evropska komisija in države članice pri uvedbi **strategije EU za mlade** 2019–2027 upoštevati izsledke raziskave, ki kažejo, da mladi v starosti od 16 do 29 let pripisujejo ključnim vidikom demokracije manjši pomen. Ta strategija na ravni EU vključuje „poglobitev udeležbe mladih pri demokratičnem življenju, vključno z dostopom do kakovostnih informacij, ki so jih potrdili zaupanja vredni viri, ter spodbujanje sodelovanja na evropskih in drugih volitvah“. Pomembno je, da so mladi neposredno vključeni v ta proces.

Evropska unija in njene države članice morajo upoštevati razvijajoče se vzorce politične vključenosti mladih ter raziskati nove načine za njihovo večjo vključitev po vsej Evropi in komunikacijo z njimi.

- ★ Po mnenju 86 % ljudi so za demokracijo zelo pomembne svobodne in poštene volitve. Na splošno trije od petih ljudi pripisujejo velik pomen vsakemu od šestih elementov demokracije, o katerih so bili vprašani v raziskavi. Rezultati se gibljejo med 60 % in 86 %, odvisno od vidika, o katerem je bilo zastavljeno vprašanje. (Seznam točnih vprašanj, ki so bila zastavljena, si oglejte v okvirčku.)
- ★ Mladi v starostni skupini od 16 do 29 let šestim vidikom demokracije, o katerih so bili vprašani v raziskavi, dosledno pripisujejo manjši pomen kot starejše starostne skupine. Vprašanjem, kot je svoboda kritiziranja vlade, ki jo imajo opozicijske stranke, mladi (58 %) na primer pripisujejo manjši pomen kot starejše starostne skupine (70 % ljudi v starosti 54–64 let in 69 % ljudi, starih 65 let in več).
- ★ V členu 165 Pogodbe o delovanju EU se od Unije zahteva, da mora ukrepati in spodbuditi mlade k udeležbi v demokratičnem življenju v Evropi. Strategija EU za mlade 2019–2027, ki je okvir za sodelovanje na področju mladinske politike, mlade spodbuja k udeležbi v demokratičnem življenju, hkrati pa podpira tudi njihovo družbeno in državljansko udejstvovanje. Poleg tega je v **Resoluciji Evropskega parlamenta z dne 15. januarja 2020 o konferenci o prihodnosti Evrope** izraženo mnenje, da bo zagotavljanje sodelovanja mladih bistveni del dolgotrajnih vplivov konference. V njej so tudi zahteve za organiziranje posebnih dogodkov za mlade v tem okviru.

O čem je raziskava spraševala?

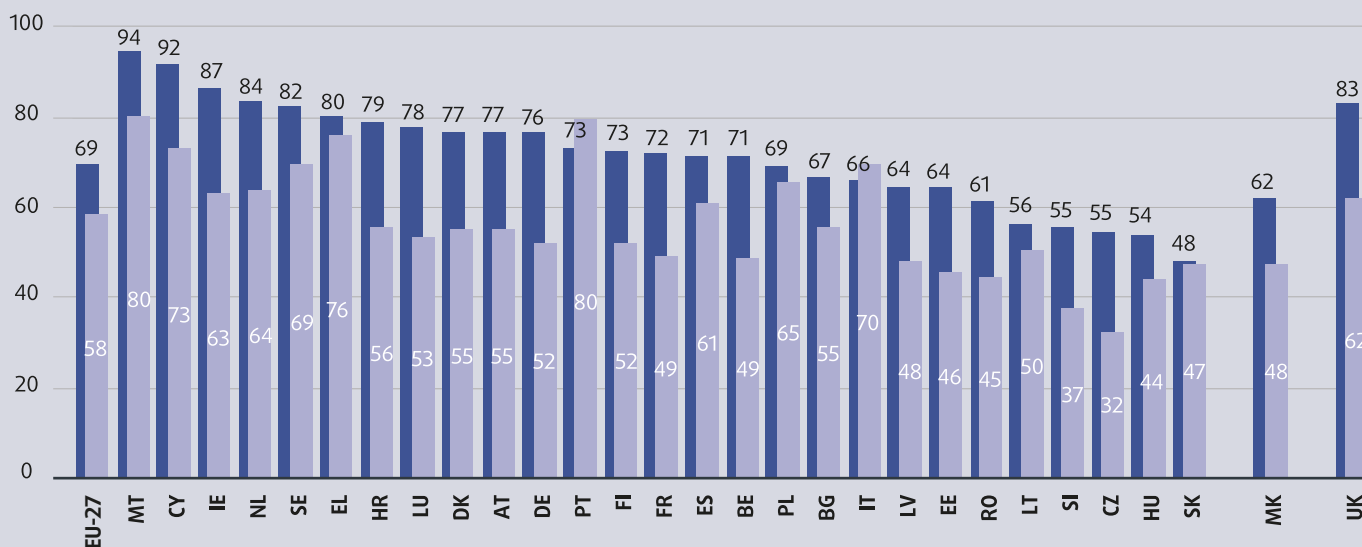
Kako pomembne za demokracijo so po vašem mnenju naslednje stvari?

- Da volitve potekajo svobodno in pošteno.
- Da volivci pred odločitvijo o tem, kako voliti, razpravljajo o politiki z drugimi ljudmi.
- Da lahko opozicijske stranke svobodno kritizirajo vlado.
- Da vlada ne vpliva na poročanje medijev.
- Da so zaščitene pravice manjšin.

- Da imajo zadnjo besedo pri najpomembnejših političnih vprašanjih volivci z odločanjem o teh vprašanjih neposredno na referendumih.

Anketiranci so lahko pri vsaki točki izbrali vrednost na lestvici od „1 – Sploh ni pomembno“ do „7 – Izredno pomembno“. Poleg tega so imeli anketiranci, ki niso izbrali nobene od teh kategorij odgovorov, možnost odgovoriti tudi z odgovorom „Ne želim povedati“ ali „Ne vem“.

SLIKA 3: MNENJE LJUDI, STARIH OD 16 DO 19 LET TER 65 LET IN VEČ, V ZVEZI Z VELIKIM POMENOM SVOBODE OPOZICIJSKIH STRANK ZA KRITIZIRANJE VLADE, GLEDE NA DRŽAVO (%)^{a, b}

Opombi:

^a Odgovori vseh anketirancev v EU-27, Združenem kraljestvu in Severni Makedoniji, ki so izpolnili del vprašalnika, ki se nanaša na ozaveščenost o pravicah in odgovornosti (št. = 26 045); ponderirani rezultati.

^b Anketiranci so lahko pri vsaki točki izbrali vrednost na lestvici od „1 – Sploh ni pomembno“ do „7 – Izredno pomembno“. Poleg tega so imeli anketiranci, ki niso izbrali nobene od teh kategorij odgovorov, možnost odgovoriti tudi z odgovorom „Ne želim povedati“ ali „Ne vem“. Zgornji rezultati zajemajo anketirance, ki so na sedemtočkovni lestvici izbrali vrednost 6 ali 7.

Vir: FRA, Fundamental Rights Survey 2019 (Raziskava o temeljnih pravicah 2019) [Zbiranje podatkov v sodelovanju z ustanovami CBS (NL), CTIE (LU) in Statistics Austria (AT)]

Ljudje verjamejo v demokratična načela – vendar se pogosto počutijo „odrinjene“ od večinske politike in politikov.

MNENJE AGENCIJE FRA ŠT. 4

Za boljše politično udejstvovanje v EU so potrebna skupna prizadevanja, v okviru katerih bo upoštevan izsledke raziskave o tem, da večina ljudi meni, da „večinskim strankam in politikom ni mar za ljudi, kot sem sam“, kar se izraža tudi v ugotovitvi o tem, da ljudje menijo, da so njihove možnosti zaposlitve manjše, če ne pripadajo vladajoči politični stranki. Evropska unija in države članice morajo biti še posebno pozorne na tiste skupine v družbi, ki se čutijo najbolj odrezane od demokratičnih procesov – na primer ljudi, ki živijo z zelo nizkimi dohodki.

„Dialogi z državljanji“ in s tem povezana posvetovanja so vzpostavljeno orodje vključevanja v EU, s katerim se glede pomembnih političnih vprašanj skuša doseči različne skupine v družbi. Da bodo ta orodja dosegla tiste, ki so ekonomsko prikrajšani, in da jih bodo sistematično vključevala, pa je treba o njih obsežneje na novo premisliti.

Živahna civilna družba skupaj z neodvisnimi, pluralističnimi in odgovornimi mediji, katerih temelj je svoboda izražanja, potrebuje podporo na ravni EU in držav članic za svojo vlogo, ki jo ima pri spodbujanju demokratičnega udejstvovanja kot sredstva za podpiranje temeljnih pravic.

- ★ Večina ljudi v EU (60 %) se strinja ali zelo strinja s tem, da večinskim strankam in politikom zanje ni mar.
- ★ Občutek, da „večinskim strankam in politikom ni mar za ljudi, kot sem sam“, je še okrepljen pri ljudeh, ki se s prihodki svojega gospodinjstva komaj preživljajo, pri tistih, ki so dokončali največ osnovno šolo, in pri tistih, ki so pri svojih vsakdanjih dejavnostih resno dolgotrajno ovirani (zaradi invalidnosti ali kroničnih zdravstvenih težav). S to izjavo se na primer strinja 73 % ljudi, ki se s trenutnimi prihodki svojega gospodinjstva težko ali zelo težko preživljajo. Za primerjavo je med ljudmi, ki se zlahka ali zelo zlahka preživljajo, takšnih 45 %.
- ★ Da imajo ljudje boljše možnosti za zaposlitev, če pripadajo vladajoči politični stranki, meni 63 % ljudi. Rezultati kažejo, da so glede tega, kako močno je mnenje o tem pri ljudeh, velike razlike med državami članicami EU. Taki pogledi so občutno pogostejši pri ljudeh, ki težko shajajo skozi mesec.

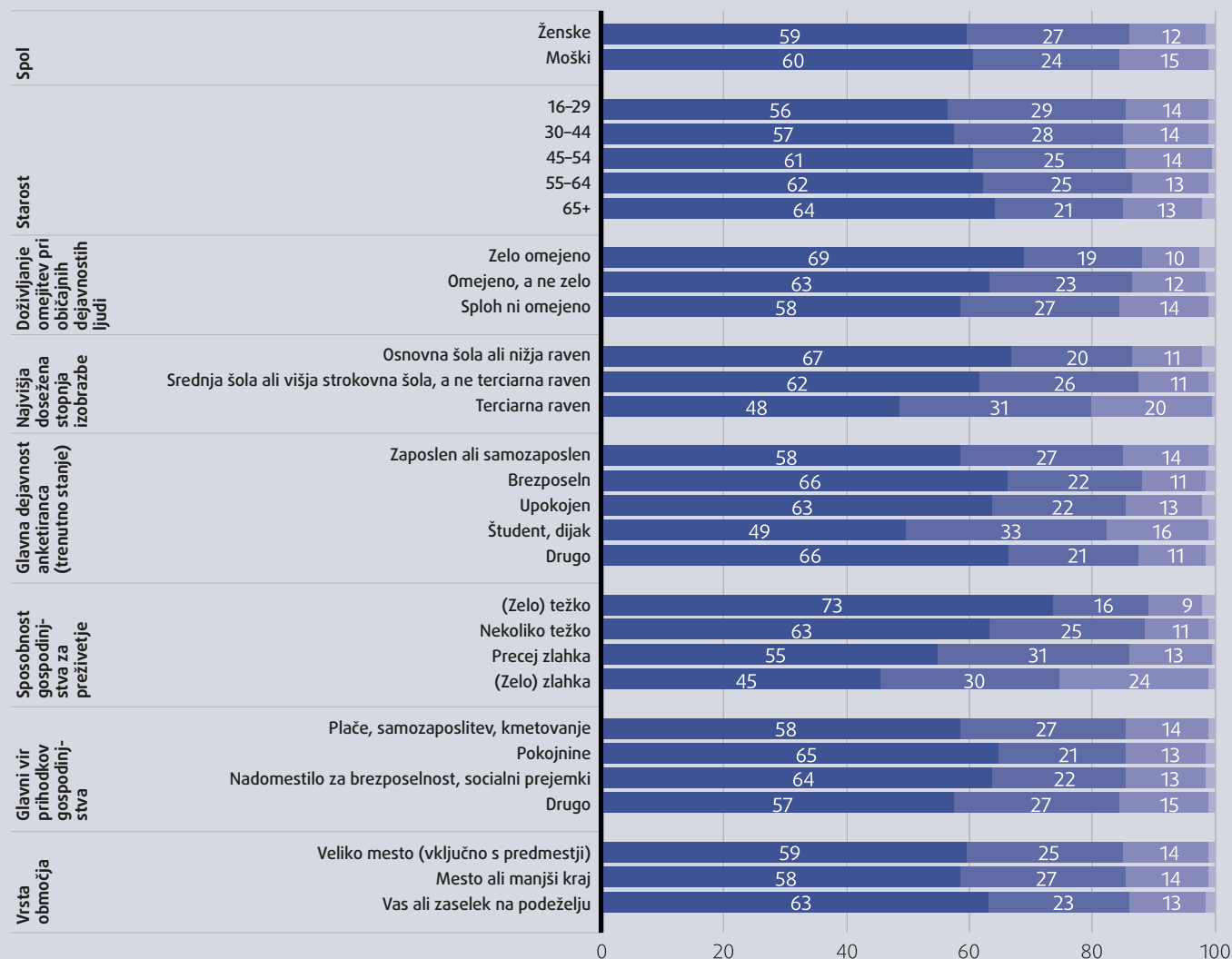
Skupaj s človekovimi pravicami in vladavino prava je demokracija eden od treh stebrov, na katerih temelji Evropska unija, in vsi trije so med vrednotami, na katerih je bila Unija ustanovljena, kot je določeno v členu 2 Pogodbe o Evropski uniji. Delitev oblasti, politične svobodščine, preglednost in odgovornost so mednarodno priznana načela dobro uveljavljene in dobro delujoče demokracije. Človekove oziroma temeljne pravice, kot se imenujejo v notranjem okviru EU, so ključne za dobro delovanje demokratičnih družb EU.

Program Evropa za državljane, namenjen izboljšanju pogojev za državljansko in demokratično udeležbo državljanov na ravni EU, je pomemben del nabora orodij EU za spodbujanje demokratičnega udejstvovanja. **Konferenca o prihodnosti Evrope** je pomemben vseevropski demokratični projekt, namenjen učinkovitejšemu vključevanju državljanov EU. Gre za še en mehanizem, s katerim EU skuša vključiti državljane v demokratične procese, skladno z načeli, določenimi v Listini glede pravic državljanov, kot so volilna pravica in pravica kandidiranja na volitvah v Evropski parlament (člen 39) ter volilna pravica in pravica kandidiranja na lokalnih volitvah (člen 40).

„Človekove pravice so upošteevane, če ima človek politične zveze. Navaden človek ni zaščiten.“

(Ženska, starost 65 let in več, anketiranka v raziskavi, Španija)

SLIKA 4: POGLEDI NA IZJAVO „VEČINSKIM STRANKAM IN POLITIKOM NI MAR ZA LJUDI, KOT SEM SAM“, GLEDE NA IZBRANE DRUŽBENO-DEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI (EU-27, %)^{a, b}

Opombi:

^a Odgovori vseh anketirancev v EU-27, ki so izpolnili del vprašalnika, ki se nanaša na ozaveščenost o pravicah in odgovornosti (št. = 24 354); ponderirani rezultati.

^b Podrobnosti glede družbeno-demografskih spremenljivk, ki so bile uporabljene pri analizi, si oglejte v Prilogi I k glavnemu poročilu.

- Zelo se strinjam ali precej se strinjam.
- Zelo se ne strinjam ali precej se ne strinjam.

- Se niti strinjam niti ne strinjam.
- Ne vem ali pa ne želim povedati.

Vir: FRA, *Fundamental Rights Survey 2019 (Raziskava o temeljnih pravicah 2019)* [Zbiranje podatkov v sodelovanju z ustanovami CBS (NL), CTIE (LU) in Statistics Austria (AT)]

Četrtnina ljudi meni, da sodstvo ni neodvisno, eden od petih pa, da so nevladne in dobrodelne organizacije nenehno predmet vladnega zastraševanja.

MNENJE AGENCIJE FRA ŠT. 5

Ugotovitev, da malo več kot en državljan EU od štirih (ta delež v nekaterih državah dosega celo enega od dveh državljanov) meni, da sodniki v njegovi državi ne zmorejo opravljati svojega dela brez vladnega vpliva, kaže, da so za izboljšanje zaupanja javnosti v neodvisnost sodstva potrebni konkretni ukrepi. Brez tega zaupanja so spodkopana ključna demokratična načela in temeljne pravice, kot so pravica do učinkovitega pravnega sredstva in nepristranskega sodišča ter pravica do enakosti in dobrega javnega upravljanja.

Ker ugotovitve raziskave kažejo, da eden od petih ljudi meni, da nevladne in dobrodelne organizacije niso nikoli proste vladnega zastraševanja, je nujno, da države članice zagovarjajo svoboščine in pravice akterjev civilne družbe.

Evropska unija in njene države članice morajo sistematično zbirati neodvisne in zanesljive podatke o javnem mnenju glede neodvisnosti sodstva ter sposobnosti nevladnih in dobrodelnih organizacij za delovanje brez vladnega vpliva. S tem bodo imele Komisija in druge ustanove EU ter države članice dodatno osnovo v obliki dokazov za pripravo nadaljnjih ukrepov. Po takšnih podatkih se lahko ravnajo tudi pomembne pobude, kot je letna ocena Komisije glede vladavine prava v državah članicah.

- ★ Eden od štirih ljudi (27 %) v EU meni, da v njegovi državi sodniki „nikoli“ ne morejo opravljati svojega dela brez vladnega vpliva ali pa ga brez tega vpliva opravljajo „redko“. Razpon rezultatov sega od 47 % na Hrvaškem do 11 % na Danskem in Finskem.
- ★ Da nevladne in dobrodelne organizacije večino časa ali vedno lahko opravljajo svoje delo brez vladnega zastraševanja, meni 37 % ljudi v EU. Da do tega včasih prihaja, pa meni 34 % ljudi. Eden od petih (21 %) ljudi meni, da brez vladnega zastraševanja ne gre nikoli ali pa se to zgodi le redko.

V skladu s členom 47 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah (pravica do učinkovitega pravnega sredstva in nepristranskega sodišča) so neodvisna sodišča bistvena pri zagotavljanju učinkovitega sodnega varstva temeljnih pravic. Učinkovito sodno varstvo, ki je hkrati temeljna pravica in splošno načelo prava EU, je „konkretni izraz“ vladavine prava, kot jo poudarja Sodišče Evropske unije v svoji sodni praksi v členu 19(1) PEU – na primer v zadevi C-64/16, *Associação Sindical dos Juízes Portugueses* (sodba z dne 27. februarja 2018, odstavek 32).

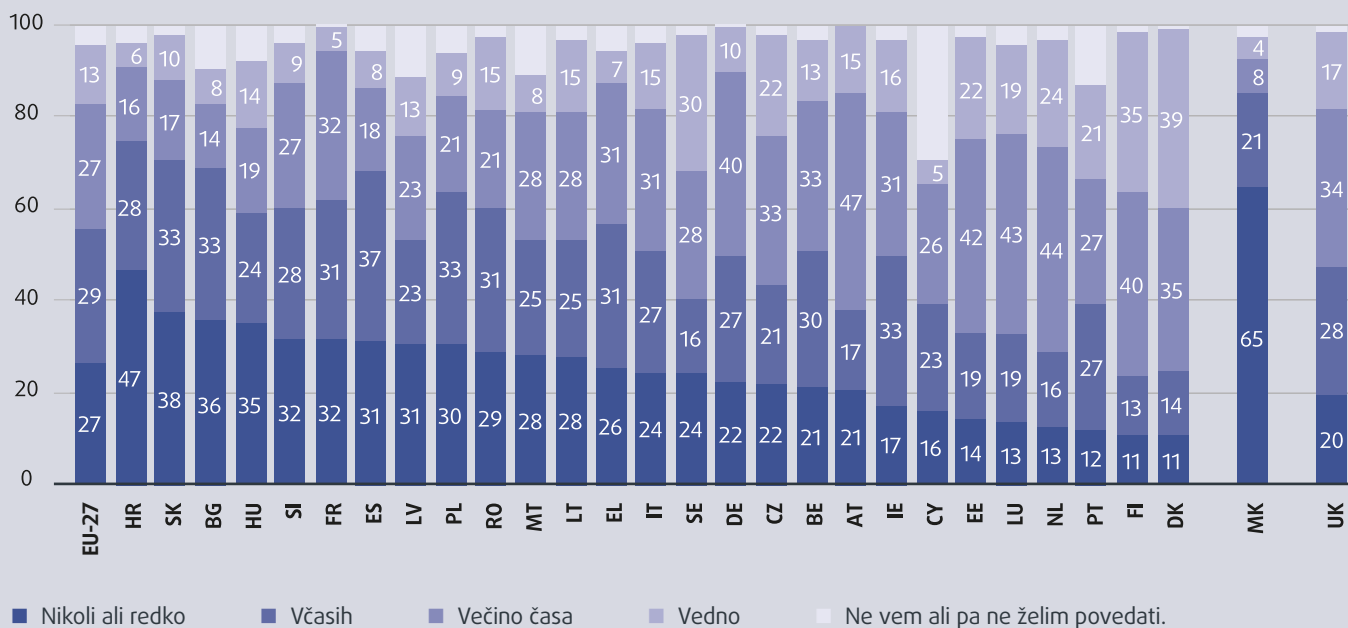
„Če želiš biti imenovan za sodnika, v prvi vrsti potrebuješ zveze, zato se vpliv začne že na tej stopnji.“

(Ženska, starost med 45 in 54 let, udeleženka fokusne skupine, Bolgarija)

Prav tako nobena demokracija ne more uspevati brez aktivne civilne družbe, kot je poudarjeno v sporočilu Komisije o krepitvi vladavine prava v Uniji, objavljenem julija 2019. V tem okviru Listina vključuje pravice do svobode zbiranja in združevanja (člen 12) ter svobode izražanja in obveščanja (člen 11). Te veljajo za države članice EU, ko delujejo v okviru prava EU, in so še posebej pomembne pri tem, kako se nanašajo na organizacije civilne družbe v EU.

SLIKA 5: DOJEMANJE V ZVEZI S SPOSOBNOSTJO SODNIKOV ZA OPRAVLJANJE NJIHOVEGA DELA BREZ VLADNEGA VPLIVA, GLEDE NA DRŽAVO (%)^{a, b}

■ Nikoli ali redko ■ Včasih ■ Večino časa ■ Vedno ■ Ne vem ali pa ne želim povedati.

Vir: FRA, *Fundamental Rights Survey 2019 (Raziskava o temeljnih pravicah 2019)* [Zbiranje podatkov v sodelovanju z ustanovami CBS (NL), CTIE (LU) in Statistics Austria (AT)]

Opombi:

^a Odgovori vseh anketirancev v EU-27, Združenem kraljestvu in Severni Makedoniji, ki so izpolnili del vprašalnika, ki se nanaša na ozaveščenost o pravicah in odgovornosti (št. = 26 045); ponderirani rezultati.

^b Kategorije odgovorov, uporabljene pri raziskavi, so bile „Nikoli“, „Redko“, „Včasih“, „Večino časa“, „Vedno“, „Ne želim povedati“ ali „Ne vem“. Kot kažejo oznake kategorij, so na sliki združene nekatere prvotne kategorije odgovorov.

DOBRO UPRAVLJANJE IN KORUPCIJA V JAVNIH SLUŽBAH

Tisti, ki najbolj potrebujejo dobre storitve javne uprave, kot so na primer ljudje s kroničnimi zdravstvenimi težavami, navajajo, da se srečujejo z določenimi izzivi.

MNENJE AGENCIJE FRA ŠT. 6

Države članice EU morajo poskrbeti, da bodo informacije o pravicah ljudi v zvezi z javnimi storitvami predložene pravočasno in da bodo dostopne vsem. Posebno pozornost morajo nameniti skupinam, ki takšne storitve morda najbolj potrebujejo, kot so na primer ljudje s kroničnimi zdravstvenimi težavami ali invalidnostjo, vključno s starejšimi.

- ★ V zvezi s težavami, ki jih imajo ljudje, kadar imajo opravka z javno upravo in lokalnimi organi, najpogosteje navajajo, da je obdelava njihove zadeve trajala zelo dolgo in da so težko našli ustrezne informacije.
- ★ Ljudje, ki so pri svojih vsakdanjih dejavnostih dolgotrajno omejeni (zaradi invalidnosti ali kroničnih zdravstvenih težav) in ljudje z nižjo izobrazbo ali omejenimi gospodarskimi sredstvi, navajajo, da težje najdejo informacije o storitvah, ki jih nudijo javna uprava in lokalni organi.
- ★ Eden od desetih ljudi (11 %) meni, da ga javna uprava ni obravnavala enako kot druge.

Da jih javna uprava ali lokalni organi niso obravnavali enako kot druge, na primer meni 17 % ljudi, ki težko ali zelo težko shajajo skozi mesec. Za primerjavo je med ljudmi, ki se zlahka ali zelo zlahka preživljajo, takšnih 8 %.

- ★ Ljudje, ki so pri vsakdanjih dejavnostih resno dolgotrajno omejeni (zaradi invalidnosti ali kroničnih zdravstvenih težav) verjetneje doživljajo težave v zvezi s storitvami, ki jih nudi javna uprava in lokalni organi: takšnih je 54 %, v primerjavi z 39 % ljudi brez omejitev. Podobno je verjetnost, da naletijo na takšne težave, višja pri ljudeh, ki se s prihodki svojega gospodarstva težko preživljajo: takšnih je 48 %, v primerjavi z 39 % tistih, ki se preživljajo „zlahka“ ali „zelo zlahka“.

„Kot mati invalidnega otroka te osupne, ko izkusiš, kako malo pomoči in usmeritev dobiš v zvezi s pravicami, možnostmi itd.“

(Ženska, starost med 30 in 44 let, anketiranka v raziskavi, Danska)

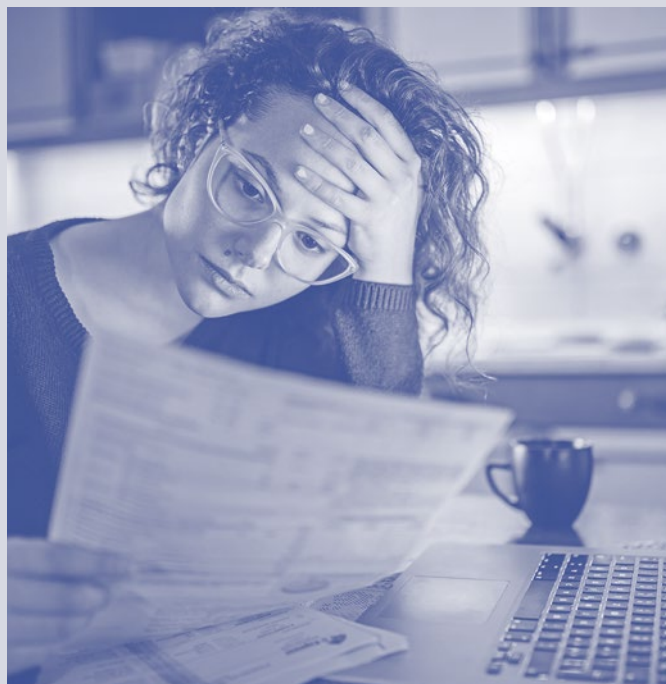
V primerjavi z ljudmi, ki so dokončali največ osnovno šolo, pa o večji pogostosti težav s storitvami, ki jih nudijo javna uprava in lokalni organi, poročajo tudi ljudje z višjo izobrazbo. Ta ugotovitev morda izraža višja pričakovanja glede zagotavljanja storitev med bolj izobraženimi.

Pravica do dobrega upravljanja, kot je izražena v členu 41 Listine, je temeljna pravica, ki tvori neločljivi del pravnega reda EU. Kot splošno načelo prava EU zavezuje tudi države članice, ko delujejo v okviru prava EU. Splošne nacionalne obveznosti izhajajo tudi iz EKČP in povezane sodne prakse Evropskega sodišča za človekove pravice, zlasti tiste, povezane z dobrim upravljanjem. V skladu s temi minimalnimi standardi ima vsaka oseba pravico, da javni organi njene zadeve obravnavajo nepristransko, pravično in v razumnem času. Druga povezana vidika sta preglednost in dostop do informacij, ki sta ključni orodji pri nacionalnem sistemu zavor in ravnovesij.

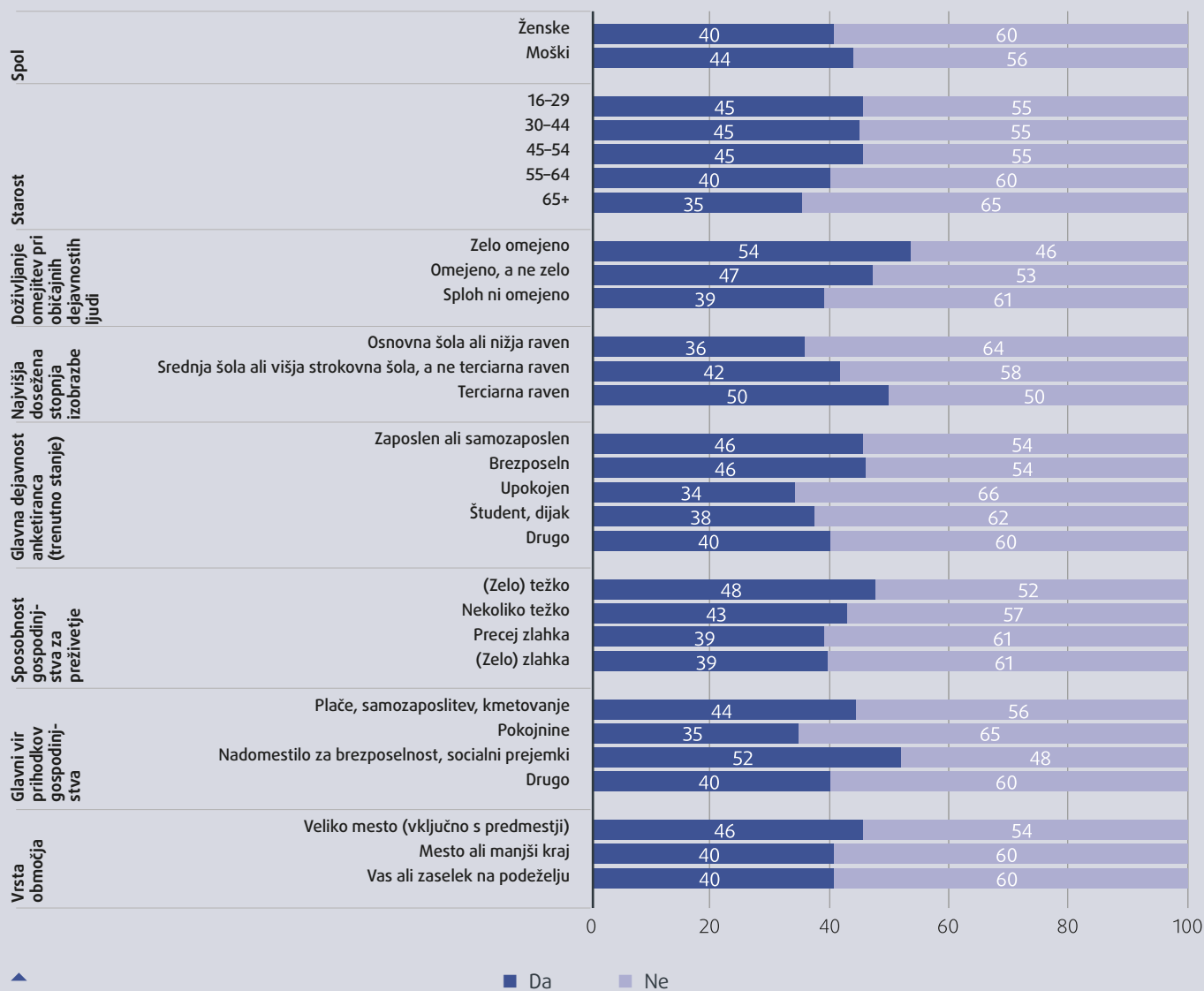
Vloga javne uprave in lokalnih organov pri omogočanju dostopnosti in enostavne razumljivosti informacij, kar je pomembna storitev v normalnih okoliščinah, postane ključna v izrednih razmerah, kot je pandemija koronavirusa (COVID-19) v letu 2020.

„Javna uprava deluje prepočasi; včasih traja več tednov do prejetja odgovora za zahteve, in ko odgovor pride, je tako nelogičen, da ga ni mogoče razumeti.“

(Moški, starost 65 let in več, anketiranec v raziskavi, Nemčija)

SLIKA 6: LJUDJE, KI SO IMELI V PETIH LETIH PRED RAZISKAVO OPRAVKA Z JAVNO UPRAVO/LOKALNIMI ORGANI IN SO NALETALI NA ENO ALI VEČ TEŽAV, GLEDE NA IZBRANE DRUŽBENO-DEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI (EU-27, %) ^{a, b, c}

Opombe:

- ^a Odgovori vseh anketirancev v EU-27, ki so izpolnili del vprašalnika, ki se nanaša na izkušnje v vsakdanjem življenju (št. = 26 493); ponderirani rezultati.
- ^b V kategoriji „Da“ je prikazan delež ljudi, ki so v zvezi z javno upravo in lokalnimi organi doživeli vsak eno od šestih težav, naštetih v raziskavi.
- ^c Podrobnosti glede družbeno-demografskih spremenljivk, ki so bile uporabljene pri analizi, si oglejte v Prilogi I k glavnemu poročilu.

Vir: FRA, *Fundamental Rights Survey 2019 (Raziskava o temeljnih pravicah 2019)* [Zbiranje podatkov v sodelovanju z ustanovami CBS (NL), CTIE (LU) in Statistics Austria (AT)]

Korupcija je v nekaterih državah članicah večja težava kot v drugih, zlasti pa prizadene sektor zdravstva. Polovica mladih meni, da so majhna podkupovanja sprejemljiva.

- ★ Le malo ljudi (4 %) v EU je doživelo, da bi javni uslužbenec ali uradnik v zameno za določeno storitev zahteval ali pričakoval uslugo. Vendar je to v nekaterih državah članicah EU pogostejše in v določenih sega celo do deleža skoraj enega od petih ljudi, ki so doživeli to obliko korupcije.
- ★ Izredno velika težava je korupcija v povezavi z zdravstvenimi storitvami. Na Hrvaškem, v Latviji, na Madžarskem in Slovaškem več kot 60 % ljudi navaja, da je treba za doseganje boljše obravnave v javnih bolnišnicah vsaj včasih dati darilo ali narediti komu uslugo kakršne koli druge vrste.
- ★ Vendar eden od štirih (24 %) ljudi meni, da bi bilo včasih ali vedno sprejemljivo dati darilo javnemu uslužbencu ali uradniku za pospešitev zadev v nujnih primerih. Za več kot 50 % ljudi na Češkem, Hrvaškem in Slovaškem bi vsaj včasih bilo sprejemljivo, če bi javnemu uslužbencu ali uradniku dali darilo ali nudili uslugo, da bi se ta hitreje odzval na nujno zahtevo. S tem mnenjem za primerjavo soglaša 20 % ali manj ljudi na Finskem, Malti, Portugalskem ali Švedskem.
- ★ Predvsem bi bilo dajanje darila ali nudenje usluge sprejemljivo za 48 % ljudi v starostni skupini 16–29 let, v primerjavi z manj kot 35 % v drugih starostnih skupinah.

Korupcija vpliva na temeljne pravice v okviru Listine, EKČP in drugih mednarodnih instrumentov za človekove pravice. Zlasti krši načela enakosti in nediskriminacije (člena 20 in 21 Listine). Poleg tega, odvisno od gospodarske panoge, krši tudi druge pravice, med drugim na področju zaposlovanja in zdravstva.

MNENJE AGENCIJE FRA ŠT. 7

Javne uprave po vsej EU morajo priznati in neposredno obravnavati povezavo med visoko stopnjo razširjenosti ali sprejemljivosti korupcije in njen posledični vpliv na ključne pravice ljudi, kot je enakost dostopa do storitev javne uprave. To je mogoče storiti z usmerjanjem na delavce v določenih ključnih panogah, kot je zdravstvo, v katerih obstaja visoka stopnja razširjenosti korupcije, in na dele populacije, kot so mladi, s poudarjanjem nezakonitosti korupcije ter pravice ljudi do dobrega upravljanja in enakosti v tem pogledu.

V tistih državah članicah, v katerih raziskava kaže, da je dejanska razširjenost ali sprejemljivost korupcije morda pogostejša, si morajo državni organi s podporo civilne družbe močno prizadevati za znižanje teh stopenj. Eden od načinov za obravnavo tega vprašanja je skrb za to, da je pri izplačilu sredstev EU, zlasti sredstev evropskega strukturnega in investicijskega sklada, v predlagane omogočitvene pogoje vključen sklic na člen 41 o pravici do dobrega upravljanja Listine EU o temeljnih pravicah. To morajo sistematično spremljati ustrezni organi EU, kot sta Računsko sodišče in Evropski urad za boj proti goljufijam (urad OLAF).

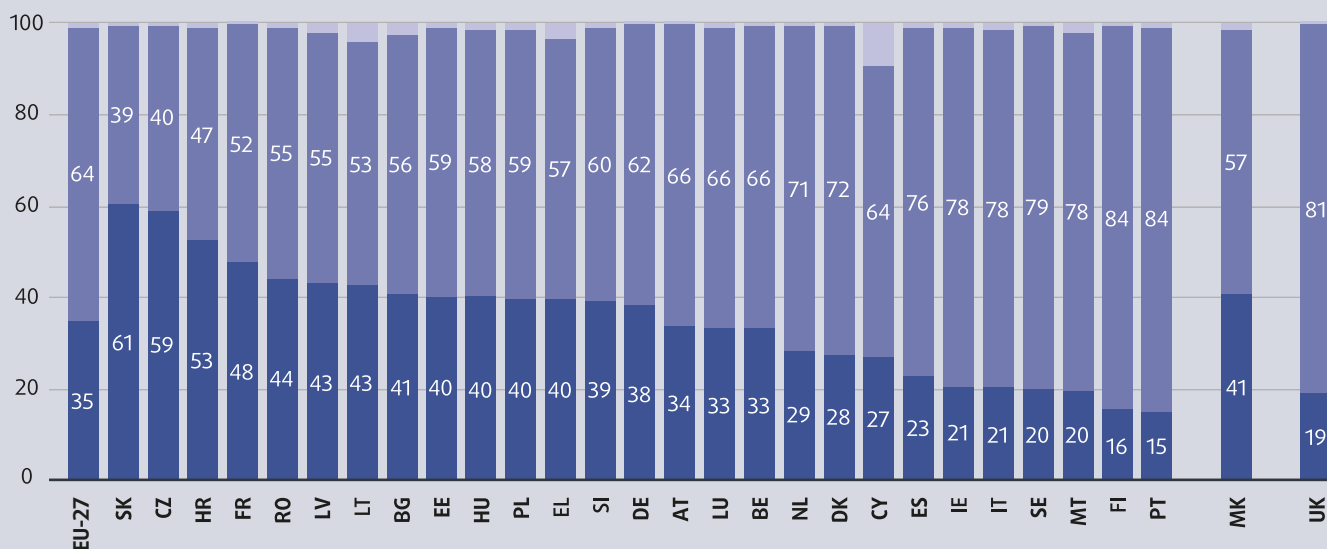
Ker korupcija predstavlja znatno sistemsko oviro za uresničevanje temeljnih pravic, jo je treba kot trajni vidik (na podlagi zanesljivih in primerljivih dokazov) vključiti v spremljanje v sklopu novega evropskega mehanizma pravne države. To lahko služi kot podpora vlogi EU v zvezi z obstoječimi organi, ki delujejo v boju proti korupciji, zlasti skupine držav proti korupciji pri Svetu Evrope (skupine GRECO).

V praksi to najpogosteje vpliva na socialne pravice. Korupcija v zdravstvu vpliva na pravico vseh do najvišjega dosegljivega standarda zdravja (člen 35 Listine). V sektorju izobraževanja gre za vprašanje pravice do izobrazbe (člen 14 Listine). Na drugi strani korupcija v sodstvu krši pravico do poštenega sojenja (člen 47 Listine), ki je ključna za uveljavitev vseh drugih človekovih pravic in za preprečevanje nezakonitosti. Poleg tega odsotnost neodvisnega sodstva spodbuja nezaupanje v javne ustanove, kar spodbija spoštovanje vladavine prava in demokracije.

„Zdravniki v javnih bolnišnicah vedno pričakujejo darilo v zameno za to, da bolje poskrbijo zate.“

(Moški, starost med 16 in 29 let, anketirane v raziskavi, Ciper)

SLIKA 7: POGLEDI NA SPREJEMLJIVOST DAJANJA DARILA ALI NUDENJA USLUGE JAVNEMU USLUŽBENCU ALI URADNIKU, ČE BI OD NJEGA NEKAJ NUJNO POTREBOVALI; GLEDE NA DRŽAVO (%)

- Sprejemljivo včasih ali vedno.
- Nikoli ni sprejemljivo.
- Ne vem ali pa ne želim povedati.

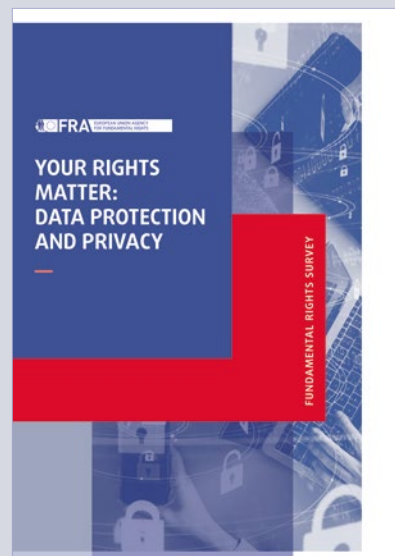
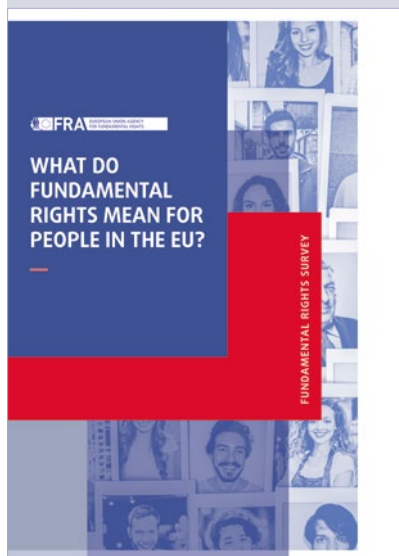
Opomba:

Od vseh anketirancev v EU-27, Združenem kraljestvu in Severni Makedoniji (št. = 34 948); ponderirani rezultati.

Vir: FRA, Fundamental Rights Survey 2019 (Raziskava o temeljnih pravicah 2019) [Zbiranje podatkov v sodelovanju z ustanovami CBS (NL), CTIE (LU) in Statistics Austria (AT)]

V tem povzetku so predstavljene glavne ugotovitve iz prvega poročila agencije FRA o raziskavi o temeljnih pravicah. Agencija FRA je objavila več drugih publikacij, v katerih so predstavljeni izbrani rezultati iz raziskave. Na voljo so na spletnem mestu agencije FRA.

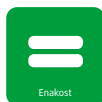

„SPODBUJANJE IN VARSTVO VAŠIH TEMELJNIH PRAVIC V EU“ —

V tem povzetku so predstavljeni glavni uvidi iz prvega poročila agencije FRA na podlagi njene raziskave o temeljnih pravicah. V raziskavi so bili pri približno 35 000 ljudeh zbrani podatki o njihovih izkušnjah, dojemanju in mnenjih v zvezi z vrsto vprašanj, ki se na različne načine nanašajo na človekove pravice.

Povzetek obravnava predvsem ugotovitve v zvezi z mnenji anketirancev o človekovih (ali temeljnih) pravicah, z njihovimi pogledi in dojemanjem glede delovanja demokratičnih družb kot stebra, na katerem lahko uspevajo človekove pravice, ter z njihovimi razmišljanji in udeležbo glede javnih služb, katerih dolžnost je uveljavljanje prava človekovih pravic in varstvo pravic ljudi.

SUSTAINABLE
DEVELOPMENT GOALS

FRA – AGENCIJA EVROPSKE UNIJE ZA TEMELJNE PRAVICE

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Dunaj – Avstrija

Tel. +43 158030-0 – Faks +43 158030-699

fra.europa.eu

facebook.com/fundamentalrights

twitter.com/EURightsAgency

linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

Urad za publikacije
Evropske unije